

**Mental
Health
Europe**

Equal rights.
Better mental health.
For all.

november 2024

Jelentés

A faji megkülönböztetés mentális egészségre gyakorolt

A faji megkülönböztetés mentális egészségre gyakorolt hatásai: A figyelmen kívül hagyott kihívások és az Európában szükséges tennivalók

Tartalomjegyzék

A faji megkülönböztetés mentális egészségre gyakorolt hatásai: A figyelmen kívül hagyott kihívások és az Európában szükséges intézkedések	2
Bevezetés	3
A faji és etnikai megkülönböztetés formái	5
A rasszizmus és a megkülönböztetés mint a (mentális) egészség, az egyenlőség és a jólét alapvető meghatározói	7
Az interperszonális és internalizált rasszizmus hatása	7
Az intézményi és strukturális rasszizmus hatása	8
Mentális egészségügyi ellátás és támogatás	9
A faji és etnikai alapú megkülönböztetés elleni küzdelem az uniós szakpolitikákban: a jelenlegi helyzet	12
Konkrét ajánlások: A diszkrimináció elleni küzdelem és az egyenlőség előmozdítása felé vezető út	16
Következtetés	18

A Mental Health Europe egy olyan szervezet, amely elkötelezett az emberi jogok, a pozitív mentális egészség előmozdítása, valamint a mentális egészségügyi ellátás és a társadalmi befogadás javítása mellett. A szociális jogokon belül a faji és etnikai alapú megkülönböztetés témája sajnos nem kapott elég figyelmet, összehasonlítva a megkülönböztetés más okaihoz képest. Ezért alapvető fontosságú, hogy a rasszizmust, mint a mentális egészségügyi mozgalmon kívül és belül is elterjedt problémát felismerjük, átgondoljuk és kezeljük. Munkánk és e jelentés központi eleme az interszekcionális megközelítés volt. Ez a Mental Health Europe első kísérlete arra, hogy feltárja a faji és etnikai alapú megkülönböztetés és egyenlőtlenségek mentális egészségre gyakorolt hatásait, azzal a céllal, hogy ezeket a szempontokat következetesen beépítsük munkánkba, tekintettel a mentális egészségre gyakorolt hatásukra.

Jogi nyilatkozat: Ezt a dokumentumot angolból fordították le gépi fordítóprogrammal, ezért a fordítás pontossága nem garantált.

Bevezetés

A faji, etnikai és vallási kisebbségek életében a rasszizmus valóságos jelenség az Európai Unióban. A kutatások következetesen azt mutatják, hogy a marginalizált faji és etnikai csoportok Európában nagyobb arányban tapasztalnak mentális egészségügyi problémákat és pszichoszociális fogyatékoságokat, miközben akadályokba ütköznek az őket támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén.¹² A valóságot azonban gyakran félreértik, figyelmen kívül hagyják és alul dokumentálják, ami kihívást jelent a konkrét helyzetelemzések és a helyzet kezelésére irányuló javaslatok számára. 2020-ban az Európai Bizottság közzétette a rasszizmus elleni uniós cselekvési tervet⁽³⁾, amely felvázolta az Unió stratégiai célkitűzéseit a strukturális rasszizmus elleni küzdelemre. Mivel ez a cselekvési terv 2025-ben lejár, itt az ideje, hogy elgondolkodjunk a jövőbeli uniós mentális egészségügyi és rasszizmusellenes szakpolitikákon: hogy a prioritások között szerepeljen a mentális egészség fokozott megelőzése és előmozdítása, valamint a marginalizált csoportok mentális egészségügyi szolgáltatásokhoz való jobb hozzáférése. Ez elengedhetetlen annak biztosításához, hogy a jövőbeni szakpolitikák a faji és etnikai hovatartozással összefüggő egyenlőtlenségek csökkentését szolgálják.

E dokumentum célja, hogy felvázolja a témával kapcsolatos jelenlegi szakpolitikai fejleményeket, és támogassa a mentális egészségügyi problémák megelőzését és a jó mentális egészség előmozdítását. Ezenfelül azonosítja a mentális egészségügyi ellátás, az erőforrásokhoz való hozzáférés és a jó egészségügyi eredmények rendszerszintű akadályait.

A (mentális) egészségügyi egyenlőtlenségek kezelése az egész társadalomra kiterjedő megközelítést igényel. Ezért ez a jelentés a nyilvánosságnak, a döntéshozóknak, a hallgatóknak, valamint a faji közösségekkel és a mentális egészséggel foglalkozó szakembereknek és a téma iránt érdeklődőknek szól. A jelentés először a faji és etnikai származáshoz kapcsolódó diszkriminációk különböző formáit azonosítja. A rasszizmus és a megkülönböztetés mint a mentális egészség, az egyenlőség és a jólét alapvető meghatározói, különös tekintettel a személyes, az intézményi, a mentális egészségügyi ellátás és a kulturális akadályokra, szintén bemutatásra kerülnek. Ezt követően a faji megkülönböztetéssel kapcsolatos jelenlegi uniós szakpolitikai keretek értékelése következik. Végezetül a jelentés konkrét ajánlásokat fogalmaz meg a megkülönböztetés elleni küzdelem és az egyenlőség előmozdítása érdekében. Összességében az erre irányuló figyelem fokozása elengedhetetlen az érintett érdekelt felek számára, hogy együttműködve dolgozzanak, és elérjék, hogy a mentális egészség minden

¹ Apers H, Van Praag L, Nöstlinger C, Agyemang C (2023). A migránsok és etnikai kisebbségi csoportok mentális egészségét vagy mentális jólétét javító beavatkozások Európában: A scoping review. *Cambridge Prisms: Global Mental Health*, 10, e23, 1-25 <https://doi.org/10.1017/gmh.2023.15> <https://doi.org/10.1017/gmh.2023.15>

² Európai Unió, "Flash Eurobarométer FL530: Mentális egészség", elérhető a következő címen:

https://data.europa.eu/data/datasets/s3032_fl530_eng?locale=en

³ Európai Bizottság, "EU antirasszista cselekvési terv 2020-2025", elérhető:

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025_en.

szakpolitikában megjelenjen, az emberi és fogyatékosági jogok, az interszekcionalitás és az egyes csoportok sajátos igényeire való odafigyelés érvényesüljön.

A faji és etnikai megkülönböztetés formái

A rasszizmus egy faj vagy egy színű vagy etnikai származású személyek csoportjának felsőbbrendűségére vonatkozó elképzelésekre vagy elméletekre utal.⁴ A rasszizmus az egyének vagy csoportok ellen faji vagy etnikai hovatartozásuk alapján irányuló előítélet, megkülönböztetés vagy ellenségesség. Abból a széles körben elterjedt tudatos vagy tudattalan meggyőződésből ered, hogy bizonyos fajok eredendően felsőbbrendűek vagy alsóbbrendűek másokkal szemben. A faji és etnikai megkülönböztetés a társadalom különböző szektoraiban különböző formákban nyilvánulhat meg. Ezek nemcsak az egyének jogaira vannak hatással, hanem hozzájárulnak a szélesebb körű társadalmi egyenlőtlenségekhez is, ami viszont hatással lehet az emberek jólétére. Az Európában leginkább érintett csoportok közé tartoznak például az afrikai és ázsiai származásúak, a muszlimok, a zsidók és a romák. A rasszizmusnak különböző formái léteznek, beleértve a feketeellenes rasszizmust, a cigányellenességet, az antiszemitizmust, az iszlamofóbiát és az ázsiai rasszizmust. Egyes formái a valláshoz vagy meggyőződéshez kötődnek, például a muszlimellenes gyűlölet.⁵ Az egyének gyakran többféle faji és etnikai megkülönböztetéssel szembesülnek, ami hatással lehet mindennapi életükre.

Egyéni diszkriminációról akkor beszélünk, ha egy személy faji vagy etnikai hovatartozása miatt előítéletes meggyőződésből cselekszik valakivel szemben. Ez megtörténhet a mindennapi interakciók során, például ha egy étteremben megtagadják a kiszolgálást, ha szóbeli bántalmazással szembesülnek, vagy ha társadalmi kirekesztést tapasztalnak. A kutatások (bár korlátozottak) azt mutatják, hogy az etnikai kisebbségek gyakran találkoznak ilyen típusú megkülönböztetéssel különböző környezetben, többek között a munkahelyeken⁶ és az oktatási intézményekben.⁷⁸

Ezzel szemben **az intézményi megkülönböztetés** mélyen beágyazódik a szervezetek és intézmények politikáiba, gyakorlatába és eljárásaiba. Gyakran eredményezi az egyének faji vagy etnikai hovatartozásuk alapján történő egyenlőtlen bánásmódját, és állandósítja a rendszerszerű egyenlőtlenségeket. A kutatások azt mutatják, hogy a faji kisebbségek gyakran akadályokba ütköznek az egészségügyi ellátáshoz, az oktatási erőforrásokhoz és a munkalehetőségekhez való hozzáférés terén a diszkriminatív intézményi politikák miatt.⁹ 2023-ban az Európai Bíróság (EB) úgy döntött, hogy a tagállamok közhatalosai megtilthatják a munkavállalóknak a fejkendő és más vallási szimbólumok viselését. Ezenkívül 2024 áprilisában az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) meghozta ítéletét, és helybenhagyta Belgiumban a hidzsáb viselésére vonatkozó, az iskolákban látható vallási szimbólumok

⁴ Art. A faji megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló ENSZ-egyezmény 4. cikke, elérhető: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-convention-elimination-all-forms-racial>.

⁵ Az EU rasszizmusellenes cselekvési terve (2020-2025), elérhető a következő címen:

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025_en.

⁶ Ball E, Steffens MC, Niedlich C. Rasszizmus Európában: Rasszizmus: Jellemzők és kapcsolódási pontok más társadalmi kategóriákkal. *Front Psychol.* 2022 Mar 24;13:789661. 8-9 doi: 10.3389/fpsyg.2022.789661. PMID: 35401357; PMCID: PMC8988036.

⁷ astro Atwater, S. A. 2008. "Ébredés a különbségre: *Journal of Instructional Psychology* 35 (3): 246-253

⁸ Európai Parlament (2022), "A kultúra, az oktatás, a média és a sport szerepe a rasszizmus elleni küzdelemben", elérhető:

[https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2021/2057\(INI\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2021/2057(INI)&l=en).

⁹ Cloos, P., Bilsen, J. Szerkesztői kommentár: a mentális közegészségügy és a rasszizmus Európában. *Arch Public Health* 79, 200 (2021). <https://doi.org/10.1186/s13690-021-00722-0>. <https://doi.org/10.1186/s13690-021-00722-0>

viselésére vonatkozó tilalmat.¹⁰ Mindkét ügyet élesen bírálták az interszekcionális elemzés hiánya miatt, mivel az ilyen ítéletek a muszlim nőket (elsősorban a rasszizált nőket) érintik, és aránytalanul korlátozzák az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, valamint az általános autonómiához és a társadalmi terekben való láthatósághoz való hozzáférésüket.

A strukturális megkülönböztetés továbbá azokra a társadalmi struktúrákra utal, amelyek fenntartják a rendszerszintű rasszizmust és egyenlőtlenséget. A strukturális rasszizmus kifejezés "olyan ideológiákra, gyakorlatokra, folyamatokra és intézményekre utal, amelyek makroszinten úgy működnek, hogy faji és etnikai vonalak mentén eltérő hozzáférést teremtenek és reprodukálnak a hatalomhoz és az életlehetőségekhez".¹¹ Ez a forma abban nyilvánul meg, hogy a társadalmi normák, értékek és történelmi gyakorlatok hátrányos helyzetbe hoznak bizonyos faji és etnikai csoportokat. Az etnikai kisebbségek és a migránsok Európában olyan társadalmi és strukturális akadályokkal szembesülnek, amelyek korlátozzák a minőségi oktatáshoz, lakhatáshoz, foglalkoztatáshoz és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésüket. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) rendszeresen beszámol a mindennapi életben tapasztalható, széles körben elterjedt diszkriminációs tapasztalatokról, a munkaerőpiactól az egészségügyi rendszerekig. A lakhatási és oktatási szegregáció például hosszú távú hatással van a faji alapú közösségekre, befolyásolva társadalmi-gazdasági helyzetüket és az erőforrásokhoz való hozzáférésüket. Továbbá a faji és etnikai kisebbségeket gyakran túlságosan szigorúan ellenőrzik és szigorúbb bánásmódban részesítik a büntető igazságszolgáltatási rendszerben. Ez magában foglalja a faji alapú profilalkotást, a magasabb letartóztatási arányt és a hasonló bűncselekményekért fehér társaikhoz képest hosszabb büntetéseket. Az ilyen gyakorlatok a bizalmatlanság és a félelem körforgásához vezetnek a kisebbségi közösségek körében.

A kulturális diszkrimináció abból a felfogásból ered, hogy bizonyos kultúrák alacsonyabb rendűek vagy kevésbé értékesek, mint mások. Ez a kulturális gyakorlatok, nyelvek és identitások megbélyegzéséhez vezethet. A kulturális diszkrimináció gyakran érinti a migránsokat és az etnikai kisebbségeket, mivel nyomást gyakorolhatnak rájuk, hogy asszimilálódjanak az uralkodó kultúrához, ami identitáskonfliktusokhoz és pszichológiai zavarokhoz vezet.

A környezeti rasszizmus a környezeti veszélyeknek a faji és etnikai kisebbségi közösségekre gyakorolt aránytalan hatását írja le. A kutatások például kimutatták, hogy ezek a közösségek gyakran mérgező hulladéklerakók közelében helyezkednek el, vagy csak korlátozottan jutnak tiszta levegőhöz és vízhez, ami tovább súlyosbítja az egészségügyi egyenlőtlenségeket.¹²¹³

Az idegengyűlölet olyan előítéletek, attitűdök és magatartásformák, amelyek elutasítják és kirekesztik az embereket azon a felfogáson alapulóan, hogy a közösség, a társadalom vagy a nemzeti identitás szempontjából kívülálló vagy idegenek.

Európában a rasszizmus általában a nemzetiség, a származás, az akcentus, a vizuális jellemzők, a vallás és a vélt idegenség összetett kombinációján alapul. Az interszekcionális megközelítés itt

¹⁰ Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB), *Mikyas és társai kontra Belgium*, Elérhető:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2250681/20%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-233826%22%5D%7D>

¹¹ Viruell-Fuentes EA, Miranda PY, Abdulrahim S. Több mint kultúra: strukturális rasszizmus, interszekcionalitáselmélet és a bevándorlók egészsége. *Soc Sci Med.* 2012; 75(12):2099-106.

¹² Európai Környezetvédelmi Iroda (2020), "A pusztaságba szorítva: A roma közösségekkel szembeni környezeti rasszizmus Közép- és Kelet-Európában", elérhető a következő címen: <https://eeb.org/library/pushed-to-the-wastelands-environmental-racism-against-roma-communities-in-central-and-eastern-europe/>.

¹³ European Network Against Racism (2022), "The Climate Crisis is a (Neo)Colonial Capitalist Crisis: experiences, responses and steps towards decolonising climate action", elérhető a következő címen: <https://www.enar-eu.org/racialised-communities-in-europe-hit-hardest-by-the-climate-crisis-new-enar-report/>.

elengedhetetlen ahhoz, hogy a rasszizmus összetettségét más diszkriminációs formákkal - például a szexuális irányultságon vagy a társadalmi-gazdasági státuszon alapuló diszkriminációval - összefonódva meg lehessen ragadni.¹⁴ Az **interszekcionalitás** a társadalmi viszonyok megértésének egy módja, amely a rendszerszintű diszkrimináció egymást keresztező formáinak vizsgálatán keresztül valósul meg.¹⁵ Ez annak elismerését jelenti, hogy a társadalmi rendszerek bonyolultak, és így identitásaink is. A nem, a faj, az etnikai hovatartozás, az életkor, az iskolai végzettség stb. egymást keresztezve és kölcsönhatásban alakítják azt, hogy kik vagyunk és milyen kihívásokkal kell szembenéznünk; ezek közül sok egyszerre is jelen lehet az egyén életében.

A rasszizmus és a megkülönböztetés mint a (mentális) egészség, az egyenlőség és a jólét alapvető meghatározói

A mentális egészség a mentális jólét olyan állapota, amely lehetővé teszi az emberek számára, hogy megvalósítsák saját lehetőségeiket, értékeiknek megfelelően éljenek, és érdemben hozzájáruljanak közösségeikhez. Ez egy emberi tapasztalat, amelyet az élet során végigvonuló események alakítanak. A mentális egészség pszichoszociális modellje szerint különböző társadalmi-gazdasági és környezeti tényezők negatívan befolyásolhatják a mentális jólétet.¹⁶ A mentális egészség különböző negatív meghatározói közé tartozik a rasszizmus. A rasszizmus és a mentális egészség közötti kapcsolat azonban gyakran nem kapja meg a neki kijáró figyelmet. Ebben a részben tovább vizsgáljuk, hogy a rasszizmus által befolyásolt társadalmi, gazdasági és környezeti tényezők hogyan hatnak a mentális egészségre.

Az interperszonális és internalizált rasszizmus

hatása

Európában a faji és etnikai hovatartozáson alapuló személyes megkülönböztetés továbbra is elterjedt probléma, amely különböző formákban, például szóbeli bántalmazásban, mikroagresszióban, kirekesztésben és egyenlőtlen bánásmódban nyilvánul meg. A kisebbségi etnikai csoportokhoz tartozó személyek, például a migránsok, roma közösségek vagy afrikai származásúak gyakran szembesülnek előítéletekkel a munkahelyeken, az iskolákban, a¹⁷ nyilvános helyeken és a bűnüldöző szervekkel való interakciókban. Ezt a megkülönböztetést a sztereotípiák, az idegengyűlölet és a rendszerszintű egyenlőtlenségek táplálják.

¹⁴ Ball E, Steffens MC, Niedlich C. Rasszizmus Európában: Jellemzők és kapcsolódási pontok más társadalmi kategóriákkal. *Front Psychol.* 2022 Mar 24;13:789661. doi: 10.3389/fpsyg.2022.789661. PMID: 35401357; PMCID: PMC8988036.

¹⁵ Crenshaw, K. (1989). A faj és a nemek kereszteződésének demarginalizálása: a fekete feminista kritika a diszkriminációellenes doktrínáról, a feminista elméletről és az antirasszista politikáról. *Univ. Chicago Legal Forum* 1989, 139-167.

¹⁶ Mental Health Europe (2023), "Promoting Understanding of the Psychosocial Model of Mental Health", elérhető a következő címen: <https://www.mentalhealtheurope.org/library/mhe-releases-psychosocial-toolkit/>.

¹⁷ Európai Parlament (2019), "Állásfoglalás az afrikai származású személyek alapvető jogairól Európában", elérhető: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0239_EN.html.

A mentális egészségre gyakorolt hatás mélyreható lehet. A rasszizmusnak és etnikai megkülönböztetésnek való tartós kitettség krónikus stresszhez, elszigeteltséghez és csökkent önértékeléshez vezet. Az áldozatok szorongást, depressziót és a trauma következményeit tapasztalhatják az előítéletekkel való ismételt találkozás miatt. A megkülönböztetés hosszú ideje fennálló formái generációs traumához (vagy intergenerációs traumához) is kapcsolódhatnak, amely a családokon keresztül átadott trauma körforgására utal. Ez a fogalom különösen fontos azon mentális egészségügyi kihívások megértésében, amelyekkel olyan személyek szembesülnek, akiknek rokonai jelentős megpróbáltatásokat éltek át, mint például háború, gyarmatosítás vagy rendszerszintű elnyomás.

A mikroagresszió nyílt vagy nagymértékű agresszió egy bizonyos fajhoz, kultúrához, nemhez vagy más jellemzőhöz tartozókkal szemben, és olyan környezetet teremthet, amelyben az egyének megbélyegzettnek, nemkívánatosnak vagy alulértékeltnek érzik magukat. Ez megerősíti a "másság" érzését, és kizárja őket a társadalmi kohézióból. A megkülönböztetésnek kitett gyermekek és fiatalok internalizálhatják a negatív sztereotípiákat, ami alacsonyabb tanulmányi teljesítményhez és hosszú távú negatív pszichológiai következményekhez vezethet.

Mivel a mentális egészség olyan szintű jólétet jelent, amely lehetővé teszi az egyén számára, hogy hozzájáruljon a közösségéhez, a rossz mentális egészség és annak kockázati tényezői hatással vannak a társadalmak általános jólétére és gazdaságára is. A Világgazdasági Fórum például a 2020-2025 közötti időszakra 114 milliárd dollárra becsüli a pszichés stressz és az öngyilkosság miatt kieső termelékenység kumulatív költségét, amelyből 11 milliárd dollár a fiatalok körében elmaradt termelékenységre jut. Annak megértéséhez, hogy a rasszizmus miként hat a mentális egészségre Európában, el kell ismerni azokat a tágabb társadalmi és intézményi összefüggéseket, amelyekben a faji és etnikai megkülönböztetés előfordul.

Az intézményi és strukturális rasszizmus hatása

A faji és etnikai kisebbségek által tapasztalt rendszerszintű megkülönböztetés és egyenlőtlenségek számos módon jelentkeznek, például a szakpolitikákban és jogszabályokban, a munkaerőpiacon, a rendőrségen, az oktatásban és még sok más területen. Az FRA egyik jelentése szerint például a romák közel egynegyede nem rendelkezik nemzeti egészségbiztosítással, 82%-uk túlzásfolt háztartásban él, míg a romák 25%-a úgy érezte, hogy az elmúlt évben hátrányos megkülönböztetés érte a mindennapi életben, például a munkakeresés, a munkahely, a lakhatás, az egészségügyi ellátás és az oktatás során.¹⁸ A faji kisebbségek gyakran ki vannak zárva a szociális védelmi rendszerekből, így különösen ki vannak téve az olyan stresszhatásoknak, mint a munkanélküliség és a szegénység, amelyek tovább rontják mentális jólétüket. A marginalizált közösségek például nagyobb valószínűséggel szembesülnek a társadalmi kirekesztéssel, és gyakran aránytalanul nagy mértékben érintettek olyan kérdésekben, mint a megfizethető és közösségi alapú mentális egészségügyi szolgáltatásokhoz, támogatáshoz és lakhatáshoz való egyenlőtlen hozzáférés. Az oktatási rendszerrel kapcsolatban az FRA 2023 "Feketének lenni az EU-ban" című jelentése (¹⁹) megállapította, hogy az afrikai származású fiatalok háromszor nagyobb valószínűséggel hagyják el idő előtt az iskolát, mint a fiatalok általában. Ugyanez a jelentés

¹⁸ FRA (2022), "Roma in 10 European Countries - Main results", elérhető: <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/roma-survey-findings>.

¹⁹ FRA (2023), "Feketének lenni az EU-ban - Az afrikai származásúak tapasztalatai", elérhető a következő címen: <https://fra.europa.eu/en/news/2023/black-people-eu-face-ever-more-racism>.

kiemelte, hogy "a válaszadók 34%-a érezte magát faji megkülönböztetésnek, amikor munkát keresett, és 31%-a a munkahelyén a felmérést megelőző 5 évben".

Bár az ilyen kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok diszkriminációval szembesülhetnek, az eseteket gyakran nem jelentik be kellőképpen. Ennek oka lehet a rendőrségbe és a jogrendszerbe vetett bizalom hiánya, valamint a törvények és a hozzájuk forduló intézmények ismeretének hiánya, ami komoly akadályokat jelent. Például, mint sok más közösség esetében, a romák és az utazók körében is általában alacsony a rendőrségbe és a jogrendszerbe vetett bizalom.²⁰

Az ilyen problémákkal küzdők esetében a társadalmi és strukturális meghatározó tényezők egymásra hatva inkább alááshatják, mintsem megvédik mentális egészségüket, és elmozdíthatják helyzetüket a mentális egészségügyi kontinuumon, és a mentális egészség romlásához vezethetnek. A rendszerszintű rasszizmus és a mindennapi diszkrimináció és rasszizmus kombinációja nagyobb stressznek teszi ki a rasszizált embereket. Így nagyobb valószínűséggel tapasztalnak mentális egészségi kockázati tényezőket, és kisebb valószínűséggel vannak kitéve védő tényezőknél, mint a nem rasszizált emberek.

Mentális egészségügyi ellátás és támogatás

A rasszizmus mind egyéni, mind rendszerszinten alapvető szerepet játszik az egészségi állapot meghatározásában.²¹ A WHO meghatározása szerint az egészség társadalmi meghatározó tényezői olyan körülmények, amelyek között az emberek születnek, nőnek, élnek, dolgoznak és öregszenek, beleértve olyan tényezőket, mint a foglalkoztatás, az oktatás és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés.²² Ezeket a meghatározó tényezőket nagymértékben befolyásolják a társadalompolitikák, az intézményi gyakorlatok és a kulturális normák, amelyek közül sok a faji egyenlőtlenségek által áthatott.

Az etnikai kisebbségek és a bevándorlók gyakran számolnak be előítéletekről az egészségügyi ellátásban. Ezek a tapasztalatok viszont a gazdasági mobilitás korlátozásával és a stressz fokozásával egyenlőtlenségekhez vezetnek a kezelés és az ellátás terén, valamint rosszabb egészségügyi eredményekhez. Az ilyen megkülönböztetés súlyosítja a mentális egészségügyi kihívásokat, megnehezítve az érintett csoportok számára, hogy segítséget kérjenek vagy megfelelő támogatásban részesüljenek. A COVID-járvány idején az európai etnikai és faji kisebbségi csoportok különösen veszélyeztetettek voltak a fertőzéssel szemben, mivel túlréprezentáltak voltak a frontvonalbeli foglalkozásokban: egészségügyi és szociális ellátás, közlekedés, szállítási szolgáltatások, élelmiszerellátás és biztonsági feladatok.²³

²⁰ FRA (2021), "Roma and Travellers in six countries - Technical report", elérhető:

<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/roma-and-travellers-six-countries-technical-report>.

²¹ Kayani Z, Willis A, Salisu-Olatunji SO, Jeffers S, Khunti K, Routen A. A többszörös hosszú távú betegségben szenvedő betegek intervenció vizsgálatában a nem megfelelően ellátott csoportok beszámolója és képviselője: szisztematikus felülvizsgálat. *Journal of the Royal Society of Medicine*. 2024;0(0). doi:10.1177/01410768241233109, elérhető:

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/01410768241233109>.

²² Egészségügyi Világszervezet, "Az egészség társadalmi meghatározó tényezői", elérhető a következő címen: https://www.who.int/health-topics/social-determinants-of-health#tab=tab_1.

²³ Akbulut, N., Limaro, N., Wandschneider, L. et al. (2020), ASPHER nyilatkozat a rasszizmusról és az egészségről: a rasszizmus és a megkülönböztetés akadályozza a közegészségügyet az egészségügyi egyenlőségre való törekvésben. *Int J Public Health* 65, 727-729 (2020). <https://doi.org/10.1007/s00038-020-01442-y>. <https://doi.org/10.1007/s00038-020-01442-y>

Az európai tanulmányok azt mutatják, hogy a kisebbségi közösségek gyakran alulreprezentáltak az egészségügyi ellátás igénybevételében a nyelvi akadályok, a kulturális érzéketlenség és a megkülönböztetéstől való félelem miatt.²⁴ A rasszizmus például a külső megjelenés (pl. hidzsáb/fejkendő viselése) vagy a helyi nyelvtudás alapján történő kirekesztés is akadályozza az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést.²⁵

Az egészségügyi szakemberek szerepe kulcsfontosságú annak biztosításában, hogy a mentális egészség előmozdítása és a megelőzés, valamint a minőségi támogatáshoz való hozzáférés minden közösséghez eljusson. Gyakran ők felelősek annak meghatározásáért, hogy ki férhet hozzá az orvosi kezeléshez, és milyen típusú beavatkozásokat lehet felajánlani. Az EU-ban az egészségügyi szakemberek gyakran nem rendelkeznek a kulturálisan kompetens ellátásra vonatkozó képzéssel,²⁶ ami a kisebbségi szolgáltatást igénybe vevők körében téves vagy aluldiagnosztizáláshoz, illetve a mentális egészségügyi problémák nem megfelelő kezeléséhez vezet.²⁷ Ez különösen aggasztó, mivel a faji különbségekkel, különösen a faji alapú biológiai különbségekkel kapcsolatos régóta fennálló, mélyen beágyazott mítoszok hozzájárulhatnak a kényszerítő, túlságosan medikalizált és elszigetelő gyakorlatokhoz, amelyek a mentális egészségügyben uralkodó modellhez, a biomedikális megközelítéshez kapcsolódnak. Ez a figyelmet a betegségre, a biomedicinális tényezőkre és a genetikai hajlamra összpontosítja. Következésképpen a szakemberek körében ez elősegíti az elsősorban orvosi és farmakológiai kezelési formák alkalmazását. Az egyenlőtlen bánásmód és az egészségügyi egyenlőtlenségek súlyosbodhatnak, ha a szakemberek nem ismerik fel és nem kapnak tájékoztatást (pl. az oktatási rendszerben) arról, hogy a rasszizmus és a megkülönböztetés hogyan befolyásolja az egészséget a társadalmi egyenlőtlenségek alapján.

A diszkriminatív gyakorlatok - akár szándékosan, akár tudattalanul - erősítik az egészségügyi rendszerekkel szembeni bizalmatlanságot, ami még inkább elriasztja a faji és etnikai kisebbségeket attól, hogy mentális egészségügyi támogatást kérjenek. A menedékkérők és menekültek például gyakran traumával összefüggő mentális egészségügyi problémákkal érkeznek Európába, ám a bürokratikus akadályok és a diszkriminatív politikák számos tagállamban korlátozzák a megfelelő ellátáshoz való hozzáférésüket.²⁸ Ráadásul az Egyesült Királyságban az MBRRACE-UK 2022-es jelentése a 2018-2020-as adatok felhasználásával kimutatta, hogy a fekete nőknél 3,7-szer nagyobb a halálozási

²⁴ Kayani Z, Willis A, Salisu-Olatunji SO, Jeffers S, Khunti K, Routen A. A többszörös hosszú távú betegségben szenvedő betegek intervenciós vizsgálataiban a nem megfelelően ellátott csoportok beszámolója és képviselője: szisztematikus felülvizsgálat. *Journal of the Royal Society of Medicine*. 2024;0(0). doi:10.1177/01410768241233109, elérhető:

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/01410768241233109>.

²⁵ FRA (2013), "Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of healthcare", elérhető a következő címen: <https://fra.europa.eu/en/publication/2013/inequalities-and-multiple-discrimination-access-and-quality-healthcare#related>.

²⁶ Watson H, Harrop D, Walton E, Young A, Soltani H. Az etnikai kisebbséghez tartozó nők perinatális mentális egészségügyi állapotokkal és szolgáltatásokkal kapcsolatos tapasztalatainak szisztematikus áttekintése Európában. *PLoS ONE*. 2019;14(1):e0210587. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0210587>.

²⁷ Hamed S, Thapar-Björkert S, Bradby H, Ahlberg BM. Rasszizmus az európai egészségügyben: strukturális erőszak és azon túl. *Qual Health Res*. 2020;30(11): 1662-73. <https://doi.org/10.1177/1049732320931430>. <https://doi.org/10.1177/1049732320931430>

²⁸ Mental Health Europe (2024), "Report on impact of regulations on migrants with psychosocial disabilities", elérhető a következő címen: <https://www.mentalhealtheurope.org/what-we-do/migration-and-mental-health/>.

valószínűség, mint a fehér nőknél, az ázsiai nőknél pedig 1,8-szor nagyobb a halálozási valószínűség, mint a fehér nőknél.²⁹ .

A mentális egészséggel, valamint a faji és etnikai diszkriminációval kapcsolatos tudatosság és diskurzus hiánya korlátozza a kulturálisan érzékeny terek kialakítását és a kulturálisan érzékeny terek kialakításának lehetőségeit. Az etnikai és faji csoportok méltányos részvételének növeléséhez és a személyre szabott megoldások megtalálásához elengedhetetlen a kultúra és a nemek közötti érzékeny tudatosság és kompetencia a horizontális ágazatokban (pl. oktatás és foglalkoztatás) dolgozó szakemberek körében. Ez azonban nem helyettesítheti vagy kompenzálhatja a különböző vagy hasonló kulturális háttérrel rendelkező szakemberek hiányát a támogatást kereső egyének számára. Ez létfontosságú, mivel elősegítheti a pozitív tapasztalatok megszerzését a pszichoszociális környezetben, megerősítheti a biztonságos tereket a kulturális kompetenciával rendelkező szakemberekkel és támogatókkal, akik betekintést és útmutatást nyújthatnak az összetett helyzetekben, és beépíthetik a kulturálisan specifikus beavatkozásokat, miközben tiszteletben tartják az átfogó értékeket.

²⁹ MBRRACE-UK (2024), Életek megmentése, az anyák gondozásának javítása: Lessons learned to inform maternity care from the UK and Ireland Confidential Enquiries into Maternal Deaths and Morbidity 2020-22, elérhető: <https://www.npeu.ox.ac.uk/mbrrace-uk/reports/maternal-reports>.

A faji és etnikai alapú megkülönböztetés elleni küzdelem az uniós szakpolitikákban: a jelenlegi helyzet

Bár a faji és etnikai alapú megkülönböztetés és egyenlőtlenségek továbbra is fennállnak, az EU 2000 óta jogszabályokat vezetett be a faji és idegengyűlölő megkülönböztetés elleni küzdelem érdekében.³⁰ Ezek a szakpolitikák közösen lépnek fel a faji és etnikai alapú megkülönböztetés ellen, miközben az egész Európai Unióban előmozdítják az egyenlőséget és a befogadást. Az ilyen politikák hatékonyságát azonban eddig sok kritika érte, főként a végrehajtási keretek, a kötelező erejű kötelezettségvállalások hiánya és a tagállamokra való támaszkodás miatt. A legjelentősebb kezdeményezések és szakpolitikák közül néhányat az alábbiakban említünk meg:

A szociális jogok európai pillére

A szociális jogok európai pillére 2017-ben³¹ létrehoz egy 20 különböző alapelvet tartalmazó keretrendszert, amelynek célja a tisztességes és inkluzív munkaerőpiacok és szociális védelmi rendszerek előmozdítása az EU-ban. Hangsúlyozza az esélyegyenlőség és a munkaerőpiachoz való hozzáférés fontosságát minden egyén számára.

A pillér a szociális védelemmel és a társadalmi befogadással kapcsolatos elveket is tartalmaz, kiemelve a megkülönböztetés elleni küzdelem és a minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosításának szükségességét, beleértve az egészségügyi és mentális egészségügyi támogatást. A pillér az egyenlőség és a szociális jogok előmozdításával érinti a rendszerszintű megkülönböztetést.

A társadalmi befogadás és a megkülönböztetésmentesség iránti elkötelezettségén keresztül az európai pillér célja, hogy javítsa a mentális egészségi állapotot azáltal, hogy biztosítja, hogy mindenki hozzáférjen a szükséges erőforrásokhoz, és ezáltal elősegíti egy egészségesebb, igazságosabb társadalom kialakulását. A pillér valamennyi vonatkozó szakpolitikát, köztük az alábbiakban felsoroltakat is tájékoztatja. Az "Esélyegyenlőség" 3. alapelvében szerepel, hogy faji vagy etnikai származástól, vallástól vagy meggyőződéstől, fogyatékoságtól (többek között) függetlenül mindenkinek joga van az egyenlő bánásmódnak és esélyegyenlőséghez a foglalkoztatás, a szociális védelem, az oktatás, valamint a nyilvánosság számára elérhető javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében. Továbbá, hogy az alulreprezentált csoportok esélyegyenlőségét elő kell segíteni.

Az EU Alapjogi Chartája (2000)

Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2000)³² az uniós jogban rögzíti az európai (EU) polgárok és lakosok bizonyos politikai, szociális és gazdasági jogait. A megkülönböztetésmentességről szóló 21. cikk

³⁰ Európai Parlament (2024. június), Tájékoztató a faji és etnikai megkülönböztetés kezelésére irányuló uniós jogszabályokról és politikákról, elérhető a következő címen:

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)762334#:~:text=A%20rég%20határ%20ozatokban%2C%20A%20Parlament%20hog%20a%20hatóságok%20take%20an%20intersectional%20an](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)762334#:~:text=A%20rég%20határ%20ozatokban%2C%20A%20Parlament%20hog%20a%20hatóságok%20take%20an%20intersectional%20an)

³¹ Európai Bizottság, "Foglalkoztatás, szociális ügyek és társadalmi befogadás: A szociális jogok európai pillére 20 alapelvben", elérhető a következő címen: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1606&langId=en>.

³² Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012/C 326/02), elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

kifejezetten tiltja a faji, etnikai vagy egyéb személyes tulajdonságok alapján történő megkülönböztetést, és kimondja, hogy "tilos minden olyan megkülönböztetés, amely faji, bőrszín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény alapján történik". Ez a tilalom az élet minden területére vonatkozik, beleértve a foglalkoztatást, az oktatást és a szolgáltatásokhoz való hozzáférést, hangsúlyozva az EU elkötelezettségét az iránt, hogy faji vagy etnikai háttértől függetlenül minden egyén számára egyenlőséget biztosítson. A charta 34. cikke továbbá megerősíti a szociális biztonságot és a szociális támogatást mint mindenki számára biztosított jogokat, különösen a kiszolgáltatott csoportok védelmét illetően, ami a faji és etnikai kisebbségekre is vonatkozhat.

A faji egyenlőségről szóló uniós irányelv (2000/43/EK)

A faji egyenlőségről szóló 2000. évi uniós irányelv³³ az egyik legfontosabb jogi keret, amely az EU tagállamaiban tiltja a faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetést többek között az oktatás, a foglalkoztatás és az egészségügy területén. Itt egy olyan keretet dolgoztak ki, amely biztosítja az egyenlő bánásmódot és a szolgáltatásokhoz való hozzáférést, beleértve a mentális egészségügyi ellátást is, minden egyén számára, faji vagy etnikai hovatartozástól függetlenül.

Az irányelv széles alkalmazási kört fogalmaz meg, és túlmutat a foglalkoztatásban történő megkülönböztetés kezelésén, mivel előírja az EU tagállamai számára, hogy különböző kulcsfontosságú területeken fogadjanak el megkülönböztetésellenes jogszabályokat. Ezek közé tartozik a munkavállalás, az önfoglalkoztatás és a foglalkozás, amelyek célja a tisztességes felvételi és előléptetési gyakorlat biztosítása faji vagy etnikai hovatartozástól függetlenül. Emellett a szakképzésre, a munkafeltételekre (például elbocsátás és fizetés), valamint a munkavállalói vagy szakmai szervezetekben való részvételre is kiterjed. A foglalkoztatáson túl az irányelv célja a szociális védelemhez való megkülönböztetésmentes hozzáférés biztosítása, beleértve az egészségügyi ellátást, az oktatást és a szociális biztonságot. Az irányelv a közjavakhoz és -szolgáltatásokhoz, köztük a lakhatáshoz való egyenlő hozzáférést is előírja.

Az irányelv azonban nem terjed ki a strukturális vagy intézményi rasszizmusra, és csak a közvetlen és közvetett megkülönböztetésre összpontosít. Az uniós jogban jelenleg nincs meghatározás a strukturális megkülönböztetésre vagy az "asszociációs és feltételezett megkülönböztetésre"³⁴. Az irányelv nem terjed ki az állampolgárság alapján történő megkülönböztetésre sem, kivéve, ha az állampolgárságon alapuló megkülönböztetés közvetett faji vagy etnikai megkülönböztetésnek minősül.³⁵

³³ A Tanács 2000/43/EK irányelve (2000. június 29.) a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, elérhető a következő címen: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32000L0043>.

³⁴ *Ezt a fajta megkülönböztetést gyakran nevezik asszociatív megkülönböztetésnek, mivel az áldozatot azért diszkriminálják, mert egy másik személyhez vagy más személyekhez kapcsolódik, akik az elkövető elítélésének fő célpontjai. Az asszociatív megkülönböztetés számos különböző okkal kapcsolatban előfordulhat, beleértve a fogyatékoságot is, és fogalmilag az "asszociációs okokhoz" kapcsolódik. Az asszociációs alapú megkülönböztetés fogalmához szorosan kapcsolódik a feltételezés miatti megkülönböztetés. Itt az áldozatot azért diszkriminálják, mert feltételezik, hogy az elkövető elítélésének célpontja vagy egy olyan csoport tagja, amely az elkövető elítélésének célpontja.* Elérhető a [következő](#) címen:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/11_hr_guidelines_external_action_en.pdf

³⁵ EURACTIV (2020), "Handbook on the Racial Equality Directive" (Kézikönyv a faji egyenlőségről szóló irányelvről), elérhető: <https://www.migpolgroup.com/wp-content/uploads/2020/09/MINDSET-Handbook-on-the-Racial-Equality-Directive-003-final.pdf>.

A faji egyenlőségről szóló irányelv és más irányelvek előírják a tagállamok számára, hogy hozzanak létre nemzeti egyenlőségi szerveket,³⁶ mozdítsák elő az egyenlő bánásmódot és küzdjenek a faji, etnikai és egyéb védett területeken alapuló megkülönböztetés ellen. A Tanács 2024 júniusában két irányelvet fogadott el az egyenlőséggel foglalkozó szervek szerepének megerősítése érdekében az egész EU-ban. Ezek az erőfeszítések hozzájárulnak e testületek hatékonyságának javításához és függetlenségük garantálásához. Az irányelvek több kulcsfontosságú területen közös uniós szintű minimumkövetelményeket állapítanak meg az egyenlőséggel foglalkozó szervekre vonatkozóan: például a hatáskörök bővítése és a külső befolyástól való függetlenség.³⁷ A mentális egészségügyi szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés biztosításával és az egészségügyi ellátásban alkalmazott diszkriminatív gyakorlatok kezelésével ezek a testületek hozzájárulnak az egyenlőtlenségek csökkentéséhez és a befogadóbb társadalom előmozdításához.

Az EU 2020-2025-ös rasszizmus elleni cselekvési terve

2020-ban jelent meg az EU rasszizmus elleni cselekvési terve (2020-2025), amely egyike az Európai Bizottság számos egyenlőségi stratégiájának és cselekvési tervének, amelyek közösen dolgoztak az egyenlőség Uniójának megteremtésén, ahol minden ember diszkriminációtól mentesen élhet.

A cselekvési terv a rasszizmus és a faji megkülönböztetés elleni küzdelmet tűzte ki célul a társadalom egészében, különböző eszközökkel. A terv célja a jogi védelem értékelése és megerősítése volt a meglévő megkülönböztetésellenes jogszabályok megerősítésével, a megkülönböztetésmentességre vonatkozó uniós jogszabályok kiterjesztésével a kiemelkedő területekre, valamint a rasszizmus hatékony büntetésének biztosításával, különösen a faji egyenlőségről szóló irányelv és más jogi eszközök jobb végrehajtása révén. A bűnüldözést illetően a rendőrség és a bűnüldöző szervek képzése és az adatgyűjtés a diszkriminatív gyakorlatok elleni küzdelem és a faji profilalkotás megelőzése érdekében.

Európa-szerte hiányzik az összehasonlítható és rendszeres adatgyűjtés az egyenlőségről és a megkülönböztetésmentességről, ami akadályozza az ilyen kérdésekkel kapcsolatos eszközök (pl. egyenlőségi stratégiák) alkalmazásának hatékony nyomon követését.³⁸ Az egyenlőségi adatok a különböző ágazatokban - például a foglalkoztatás, az oktatás, az egészségügy és a lakhatás területén - a megkülönböztetéssel és kirekesztéssel kapcsolatos egyenlőtlenségek nyomon követésére, vizsgálatára és kezelésére gyűjtött és felhasznált információkra vonatkoznak. A rendszerezett adatgyűjtés hiánya azt is eredményezheti, hogy a civil társadalom és a közösségek által vezetett szervezetekre hárulhat az ilyen értékes adatok összegyűjtésének terhe, a korlátozott erőforrások ellenére. Írország 2022-ben bejelentette egy nemzeti egyenlőségi adatstratégia kidolgozását, amely támogatja az ír nemzeti rasszizmus elleni cselekvési terv, a nemzeti traveller és roma integrációs

³⁶ Európai Parlament (2024. június), Tájékoztató a faji és etnikai megkülönböztetés kezelésére irányuló uniós jogszabályokról és politikákról, elérhető a következő címen:

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)762334#:~:text=A%20rég%20határ%20ozatokban%2C%20A%20Parlament%20hog%20a%20hatóságok%20take%20an%20intersectional%20an](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)762334#:~:text=A%20rég%20határ%20ozatokban%2C%20A%20Parlament%20hog%20a%20hatóságok%20take%20an%20intersectional%20an)

³⁷ Az EU Tanácsa és az Európai Tanács (2024), "Az egyenlőséggel foglalkozó szervek szerepének megerősítése az EU-ban: A Tanács két irányelvet fogad el", elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/07/strengthening-the-role-of-equality-bodies-across-the-eu-council-adopts-two-directives/>.

³⁸ Európai Bizottság, "Egyenlőségi adatgyűjtés", elérhető a következő címen: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/equality-data-collection_en.

stratégia, valamint a nemzeti LGBTI+ integrációs stratégia és a nemzeti LGBTI+ ifjúsági stratégia végrehajtását és nyomon követését.³⁹

A cselekvési terv az együttműködés megerősítését is hangsúlyozta, és különösen annak fontosságát, hogy minden szinten minden szereplővel együtt kell működni a rasszizmus és a megkülönböztetés egyéb formái elleni hatékony küzdelem érdekében. A stratégia szerint Michaela Moua koordinátort nevezték ki, aki fókuszpontként felügyeli a végrehajtást, áthidalja a hiányosságokat és a faji alapú közösségek hangját az uniós szakpolitikákban. A stratégiában más kulcsfontosságú területeket is kiemeltek, mint például a sokszínűség, a finanszírozás és a kutatás, a szélsőségesesség és a gyűlöletbeszéd, valamint a tudatosság növelése.

Sajnos a mentális egészség nem szerepelt elsődlegesen. A terv azonban kimondta, hogy "a rasszizmus traumát okoz, és ezért hatással lehet az emberek mentális egészségére is".⁴⁰ A dokumentum azt is megjegyezte, hogy az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő hozzáférés, amely magában foglalja a mentális egészségügyi szolgáltatásokat is, alapvető jog. A cselekvési terv hangsúlyozza továbbá a strukturális rasszizmus kezelésének fontosságát az olyan ágazatokban, mint az egészségügy, a lakhatás és a foglalkoztatás, valamint általánosabban a méltányos bánásmód biztosításának fontosságát. Ezek a tényezők mind közvetlenül befolyásolják a mentális egészségi állapotot. A Bizottság felszólította a tagállamokat, hogy nemzeti körülményeiket teljes mértékben tiszteletben tartva lépjenek előre a faji vagy etnikai származás alapján bontott adatok gyűjtése felé.

A Tanács kerethatározata a rasszizmusról és az idegengyűlöletről

A rasszizmusról és idegengyűlöletről szóló tanácsi kerethatározat⁴¹ egy olyan jogi keret, amelyet az Európai Unió 2008-ban fogadott el a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni büntetőjogi küzdelem érdekében. Utasítja a tagállamokat, hogy büntessék a faji, etnikai származáson vagy valláson alapuló, erőszakra vagy gyűlöletre való nyilvános uszítást. Ez magában foglalja a népirtás és az emberiség elleni bűncselekmények tagadásának vagy bagatellizálásának büntethetőségét. Ez a határozat kulcsszerepet játszik a rasszizmus mentális egészségre gyakorolt hatásának kezelésében. Végrehajtása révén a keretrendszer segít biztosítani a befogadóbb környezetet és csökkenteni ezeket a káros tapasztalatokat, és következőképpen enyhíti a faji és etnikai megkülönböztetés okozta mentális egészségi egyenlőtlenségeket.⁴² Sajnos a keretrendszert néhány tagállam nem ültette át teljes mértékben vagy nem megfelelően, és 2022-ben az Európai Parlament azt tanácsolta az Európai Bizottságnak, hogy kövesse ezt nyomon, és biztosítsa, hogy a tagállamok megfeleljenek az uniós megkülönböztetésellenes jogszabályoknak.⁴³

³⁹ gov.ie, "Minister O'Gorman announces the development of a National Equality Data Strategy", elérhető a következő címen: <https://www.gov.ie/en/press-release/5a7f4-minister-ogorman-announces-the-development-of-a-national-equality-data-strategy/>.

⁴⁰ Az EU rasszizmusellenes cselekvési terve (2020-2025), elérhető a következő címen: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025_en.

⁴¹ A Tanács 2008/913/IB kerethatározata (2008. november 28.) a rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről, elérhető a következő címen: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008F0913>.

⁴² Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (2021), "Fundamental Rights Report - 2021", elérhető: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021-opinions_en.pdf.

⁴³ Európai Parlament (2022), "Az Európai Parlament állásfoglalása a faji igazságosságról, a megkülönböztetésmentességről és a rasszizmus elleni küzdelemről az EU-ban", elérhető: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0389_EN.html.

Az Európai Bizottság közleménye a mentális egészség átfogó megközelítéséről

A mentális egészséggel kapcsolatos átfogó megközelítésről szóló 2023. évi európai bizottsági közlemény⁴⁴ alapvető első lépésként jelöli meg, amely megalapozza az EU mentális egészség iránti erőteljesebb elkötelezettségét. A közlemény hangsúlyozta, hogy a mentális egészséget társadalmi és környezeti tényezők befolyásolják, és sürgette az uniós tagállamokat, hogy fogadjanak el a megelőzést és a korai beavatkozást elősegítő politikákat, különösen a diszkrimináció által aránytalanul érintett csoportok esetében. Bár a közlemény hangsúlyozta a kielégítetlen szükségleteket és más, kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportok létezését, nem tartalmazott kifejezetten a faji és etnikai megkülönböztetésre (más csoportok mellett) összpontosító beavatkozásokat, és csak két kiemelt kezdeményezés összpontosított konkrét kiszolgáltatott csoportokra (fiatal rákbetegek és a bűncselekmények túlélő áldozatai).⁴⁵

Konkrét ajánlások: A diszkrimináció elleni küzdelem és az egyenlőség előmozdítása felé vezető út

A mentális egészség terén a rasszizmus elleni fellépés során el kell mozdulni az egyéni egészségre való kizárólagos összpontosításról, és ehelyett figyelembe kell venni, hogy a társadalmi meghatározó tényezők és a strukturális valóságok hogyan befolyásolták és alakítják a mentális egészséget és más egészségügyi hatásokat. A hatékony, megbízható és fenntartható támogatási formák és mentális egészségügyi rendszerek kiépítéséhez olyan megközelítésre van szükség, amely elismeri azt a társadalmi kontextust, amelyben ezek a stresszorok megjelennek. Ez segít túllépni az egyéni, és arra összpontosít, hogy a rendszerszintű akadályokat meg kell küzdeni, és kulturálisan érzékeny mentális egészségügyi szolgáltatásokat kell nyújtani. A mentális jólét ilyen módon történő előmozdítása társadalmi változást igényel a diszkrimináció csökkentése és a támogató környezet megteremtése érdekében.

A Mental Health Europe egy valóban befogadó társadalmat képzel el, amely fokozza a rasszizmus és a megkülönböztetés minden formája elleni fellépést. Olyan, amely a faji és etnikai alapú megkülönböztetés és egyenlőtlenségek hatásait interszekcionális megközelítéssel kezeli. Az identitás egyedi metszéspontjait figyelembe vevő, személyre szabott megközelítések áthidalhatják a szakadékokat, és biztosíthatják a támogatáshoz és erőforrásokhoz való egyenlő hozzáférést. Ezért a Mental Health Europe felszólítja az EU-t és a tagállamokat, hogy:

Ajánlások az uniós intézmények számára:

1. Olyan **interszekcionális uniós mentális egészségügyi stratégia kidolgozása**, amely konkrét célokat, célkitűzéseket és költségvetést, valamint világos ütemtervet és mutatót tartalmaz, és amely foglalkozik a mentális egészség társadalmi-gazdasági meghatározóival. Ennek különös figyelmet

⁴⁴ Európai Bizottság (2023), A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a mentális egészség átfogó megközelítéséről, elérhető: https://health.ec.europa.eu/publications/comprehensive-approach-mental-health_en.

⁴⁵ Mental Health Europe (2023), "A mentális egészség átfogó megközelítéséről szóló európai bizottsági közlemény elemzése".

kell fordítania azokra, akik a megkülönböztetés többszörös és egymást keresztező formáival szembesülnek, többek között etnikai, vallási, szexuális irányultság és nemi identitás, migrációs státusz, életkor vagy fogyatékoság alapján.

2. **Az EU egyenlőségi stratégiáinak megújítása és megerősítése.** A civil társadalom ajánlásainak beépítése a tartósan fennálló faji és etnikai megkülönböztetés kezelésére. Az EU-nak példát kell mutatnia, és biztosítania kell, hogy a kezdeményezések tervezése, végrehajtása, nyomon követése és értékelése során a legfontosabb érdekelt, különösen a civil társadalom, a megélt tapasztalatokkal rendelkező emberek képviselői és támogatóik érdemi bevonásával történjen.⁴⁶
3. **Az adatgyűjtés javítása az egyenlőségi adatgyűjtés szabványosításával, hogy segítse az egyenlőtlenségek nyomon követését és a célzott szakpolitikai beavatkozások tájékoztatását.**
 - Gyűjtsön és harmonizáljon egyenlőségi adatokat mutatók szerinti bontásban a megkülönböztetés több okára vonatkozóan, beleértve a faji és etnikai hovatartozást, valamint a fogyatékoságot is. Az Európai Uniónak koordinálnia és irányítania kell az egyenlőségi adatok szisztematikus gyűjtését európai, nemzeti és helyi szinten.
 - A mentális egészség integrálása a rutin egészségügyi információs rendszerbe, valamint a nemek, életkor és egyéb okok szerint bontott alapvető mentális egészségügyi adatok azonosítása, összegyűjtése, rutinszerű jelentése és használata az interszekcionalitással kapcsolatos kérdések megfelelő megragadása érdekében. A mentális egészséget meghatározó tényezőkre vonatkozó mutatóknak is rendelkezésre kell állniuk a lakossági (mentális) egészségügyi információs és monitoring rendszerekben.
4. **A rasszizmusellenes és mentális egészségügyi kezdeményezések támogatására uniós forrásokat kell elkülöníteni.**
 - A rasszizmus és a megkülönböztetés elleni küzdelem finanszírozásának biztosítása a vonatkozó programokba való integrálásával.
 - Növelje a faji alapú és marginalizált közösségekre összpontosító speciális mentálhigiénés programok finanszírozását, biztosítva a kulturálisan kompetens ellátáshoz szükséges megfelelő forrásokat.
 - az egyenlőséggel foglalkozó szervek finanszírozásának növelése, ami közvetlenül a marginalizált közösségek javát szolgálja, és csökkenti az egyenlőtlenségeket, különösen a mentális egészségügyi ellátás terén.
5. **A faji megkülönböztetés, az egyenlőtlenségek és a mentális egészség közötti kapcsolatra vonatkozó uniós szintű kutatások előmozdítása és finanszírozása** a kiváltó okok jobb megértése és kezelése érdekében.

Ajánlások a tagállamok számára:

6. Hosszú távú és fenntartható **nemzeti mentális egészségügyi méltányossági cselekvési tervek** kidolgozása:

⁴⁶ A Mental Health Europe meghatározása szerint a közös alkotás "a mentális egészségügy valamennyi szereplőjét magában foglaló, együttműködésen alapuló megközelítés, amely egyenlő feltételek mellett dolgozik együtt a politikák, szolgáltatások és kommunikáció kidolgozásán és megvalósításán, hogy a pozitív mentális egészség előmozdítása a pszichoszociális modell és az emberi jogokon alapuló megközelítés szerint". Az együttalkotás koncepciója hangsúlyozza a folyamat valamennyi résztvevőjének hatáskörének újraelosztását, valamint azt, hogy a résztvevők különböző szakértelmének egyenlő értéket tulajdonítanak.

- Olyan nemzeti stratégiák biztosítása, amelyek a kisebbségi csoportokat érintő mentális egészségügyi egyenlőtlenségeket célozzák meg, a rasszizmusellenes gyakorlatok közegészségügyi politikákba való integrálására összpontosítva.
 - A szociális és egészségügyi szolgáltatások közötti együttműködés erősítése a közösségi szintű integrált szolgáltatások, köztük a mentális egészségügyi szolgáltatások fejlesztése érdekében. További közösségi alapú megközelítések és részvétel támogatása.
 - Az emberi jogoknak megfelelő, hozzáférhető, megfizethető, holisztikus és közösségi alapú mentális egészségügyi szolgáltatások és támogatás biztosítása. A marginalizált közösségek számára a mentális egészségügyi szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés biztosítása a nyelvi, pénzügyi, földrajzi és egyéb akadályok felszámolásával.
7. **Kulturális kompetencia** képzés kidolgozása. Az egészségügyi szakemberek képzésének kötelezővé tétele a faji, etnikai és egyéb kisebbségek sajátos mentális egészségügyi szükségleteinek felismerése és kezelése érdekében, elősegítve egy befogadóbb és támogatóbb egészségügyi rendszer kialakulását.
8. **Diszkriminációellenes jogszabályok** kidolgozása, valamint a faji egyenlőségről szóló irányelv teljes körű végrehajtásának és érvényesítésének biztosítása valamennyi tagállamban, különösen az egészségügyi ágazatokban, a faji és etnikai alapú megkülönböztetés és egyenlőtlenségek elleni küzdelem érdekében:
- A munkahelyi megkülönböztetés elleni jogi védelem megerősítése: A foglalkoztatási jogszabályok megerősítése a faji és etnikai megkülönböztetés kezelése érdekében, biztosítva, hogy a munkahelyi környezet támogassa a kisebbségek mentális jólétét.
 - Növelje a befogadó oktatásba történő beruházásokat, és támogassa a befogadást és a sokszínűséget az oktatási intézményekben olyan rasszizmusellenes programok bevezetésével, amelyek foglalkoznak a diszkriminációnak az etnikai kisebbségekhez tartozó fiatalok mentális egészségére gyakorolt hatásával. A mentális egészséggel kapcsolatos műveltség növelése a mentális egészség megértésének erősítése érdekében, interszekcionális szemléletmódon keresztül.

Következtetés

A faji és etnikai alapú megkülönböztetés és egyenlőtlenségek Európa-szerte mélyreható és tartós hatással vannak a mentális egészségre. Hosszú út áll még előttünk annak biztosításához, hogy a támogatási rendszerek az emberi jogok és a személyközpontú megközelítés révén segítsék a mentális egészséget védő tényezőket, ahelyett, hogy súlyosbítanák a mentális egészség kockázati tényezőit. A strukturális rasszizmus és a kirekesztő gyakorlatok sajnos széles körben elterjedtek, és az egészségügyi ellátásban, a foglalkoztatásban, az oktatásban és a szociális szolgáltatásokban továbbra is egyenlőtlenségek tapasztalhatók.

Európában és azon túl az egyéneknek személyre szabott szolgáltatásokra, valamint a mentális egészségügyi problémákat súlyosbító rasszizmus és megkülönböztetés elleni küzdelemre irányuló változtatásokra van szükségük. A mentális egészség pszichoszociális megközelítését széles körben el kell fogadni, kulturálisan kompetens mentális egészségügyi szolgáltatásokkal, jobb jogi keretekkel és a megkülönböztetésellenes törvények szigorúbb érvényesítésével, hogy enyhítsük a mentális egészség terén mutatkozó egyenlőtlenségeket, és mindenki számára egyenlő bánásmódot és jólétet

biztosítsunk. Legfőbb ideje, hogy a beruházások az egész társadalomra kiterjedő választ adjanak, és ne tegyenek kompromisszumot az emberi jogok terén.

Ezen anyagok felhasználásakor a forrást meg kell jelölni. A Mental Health Europe kifejezett írásbeli engedélye nélkül ezen anyagok egyikét sem lehet megváltoztatni vagy átalakítani.

© Mental Health Europe (november 2024)

A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k) sajátjai, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Bizottság CERV programjának nézeteit és véleményét. Ezekért sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó hatóság nem tehető felelőssé.

Co-funded by
the European Union